

1F8**H1**

D.El.Ed. Examination
JANUARY, 2023

MODEL ANSWER AND SCHEME OF MARKING

First Year (2016 Revised Syllabus)
ENVIRONMENTAL SCIENCE PEDAGOGY
(Marathi Medium)

Time : 11.00 to 1.00 Hrs.

Date : 18/01/2023

(10 Pages)

Max. Marks : 40

1. (अ) खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिहा : 3
- (1) नैसर्गिक, जैविक, अजैविक, मानवनिर्मित एकात्मिक घटक
- (2) विद्यार्थी गटात एकत्र येऊन कामावर प्रभुत्व
- (3) शिकणाऱ्याला प्राप्त होणाऱ्या सर्व अनुभवाचा साठा.
- (प्रत्येकी एक 1 गुण)
- (ब) खालील घटकातील विसंगत घटक : 3
- (1) दैनंदिनी
- (2) गवताळ
- (3) मुलाखत.
- (प्रत्येकी एक 1 गुण)
- (क) खालील विधान चूक की बरोबर : 2
- (1) बरोबर
- (2) बरोबर.
- (प्रत्येकी एक 1 गुण)

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 60 ते 80 शब्दांत लिहा :

(1) सिंधू संस्कृतीची वैशिष्ट्ये :

2

(1) नगररचना

(2) व्यवसाय

(3) वस्यालंकार

(4) करमणूक.

(प्रत्येक मुद्द्याला $\frac{1}{2}$ गुण - 2 गुण)

(2) पाठ्यक्रम

पाठ्यपुस्तक तुलना

2

(1) अभ्यासक्रमावर आधारित

(1) पाठ्यक्रमावर आधारित

(2) प्रत्येक इयत्तेसाठी

(2) प्रत्येक इयत्तेसाठी स्वतंत्र पुस्तक

(3) इयत्तेची उद्दिष्ट्ये विचारात

(3) उद्दिष्ट्ये साध्य होतील

(4) अभ्यासक्रमाची उद्दिष्ट्ये

(4) पाठ्यक्रमातील उद्दिष्ट्ये

(कोणतेही 2 मुद्दे - प्रत्येकी 1 गुण)

(3) पाठ्यपुस्तकाचे महत्त्व :

2

(1) उद्दिष्ट्ये प्राप्तीचे साधन

(2) सोप्याकडून अवघडाकडे

(3) मानसशास्त्रीय

(4) विश्वसनीय दर्जेदार मजकूर

(प्रत्येक मुद्द्याला $\frac{1}{2}$ गुण - 2 गुण)

(4) नकाशाचे महत्त्व :

2

(1) अवधान खेचून घेता येते

(2) नकाशाचा अर्थ लावण्याने अधिक माहिती समजते

(3) निरीक्षणाची सवय लागते.

(कोणतेही 2 मुद्दे - 2 गुण)

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 120 ते 160 शब्दांत लिहा :

(1) परिसर अनुभवाची खाण आहे :

3

(1) परिसरातील अनुभव शिक्षणासाठी

(2) बालकांना परिसरातून अनुभव

(3) कुटुंबात, शेजारी, नातेवाईक

(4) वाचनालय, बँकेत, रस्त्यात इ.

(5) अनुभव संवेदनशीलता

(6) बरे, वाईट, सुखद आनंद, कठीण.

(सहा मुद्दे-प्रत्येकी 1/2, एकूण 3 गुण)

(2) जलचक्र संबोध व आकृती :

3

- (1) सूर्याच्या उष्णतेमुळे पृथ्वीवरील पाण्याचे बाष्पीभवन
- (2) बाष्प हवेपेक्षा हलके
- (3) पाण्याचे कण आकाशात ढगाच्या रूपात
- (4) सूक्ष्म कण एकत्र येवून पाण्याच्या मोठ्या थेंबात रूपांतर
- (5) पावसाच्या रूपाने जमिनीवर पाणी, ओहोळ, नाले

आकृती

(चार मुद्द्याला - 2 गुण, आकृती - 1 गुण)

शाश्वत विकासाचा संबोध :

3

- (1) समाजात शांतता, सुव्यवस्था, आनंद, पर्यावरण
- (2) आर्थिक दरी कमी तितक सामाजिक शाश्वतता
- (3) सामाजिक दंगे, जाळपोळ कमी, साधनसंपत्तीचा नाश
- (4) सामाजिक सुरक्षितता जास्त, साधनसंपत्तीचा ठेवा
- (5) आर्थिक व्यवहार जास्त
- (6) आर्थिक सुरक्षितता, शाश्वत विकासाचा समतोल.

(प्रत्येक मुद्द्याला ½ गुण, एकूण - 3 गुण)

(3) अध्ययनक्षमतेचे प्रकार - उदा. :

3

- (1) वर्गीकरण करणे - उदा. मीठ, लिंबू यांची चव
- (2) दिशाज्ञान - उदा. नकाशावरील दिशा
- (3) निरीक्षण - उदा. डोंगराचे नांव, पर्वताचे नांव
- (4) प्रयोग - उदा. फुंकर मारून कागदाचे तुकडे उडवणे
- (5) निष्कर्ष -

(वरील मुद्दे अपेक्षित - 3 गुण)

सहकार्य न्याय, क्षमता अनुभूती -

- (1) स्वतःची बलस्थाने समजणे
- (2) उणीवाचा स्वीकार करणे
- (3) इतरांचा दृष्टिकोन समजून घेणे
- (4) संस्कृती स्वीकारणे
- (5) वंचित दुर्बळ मुलाबद्दल संवेदनशील
- (6) न्यायाविषयी संवेदनशील

(प्रत्येक मुद्द्याला ½ गुण, एकूण 3)

(4) कार्यकारणभाव क्षमता अध्ययन अनुभव :

3

- (1) आंघोळीसाठी गरम पाण्याने अंग भाजू नये म्हणून गार पाणी
- (2) गरम दूध प्यायला दिले जर जिभेला चटका बसतो म्हणून दूध पिताना फुंकर
- (3) चहाचा चोथा गुलाबाच्या झाडाला घातल्यास गुलाबाचे रोप चांगले वाढते.

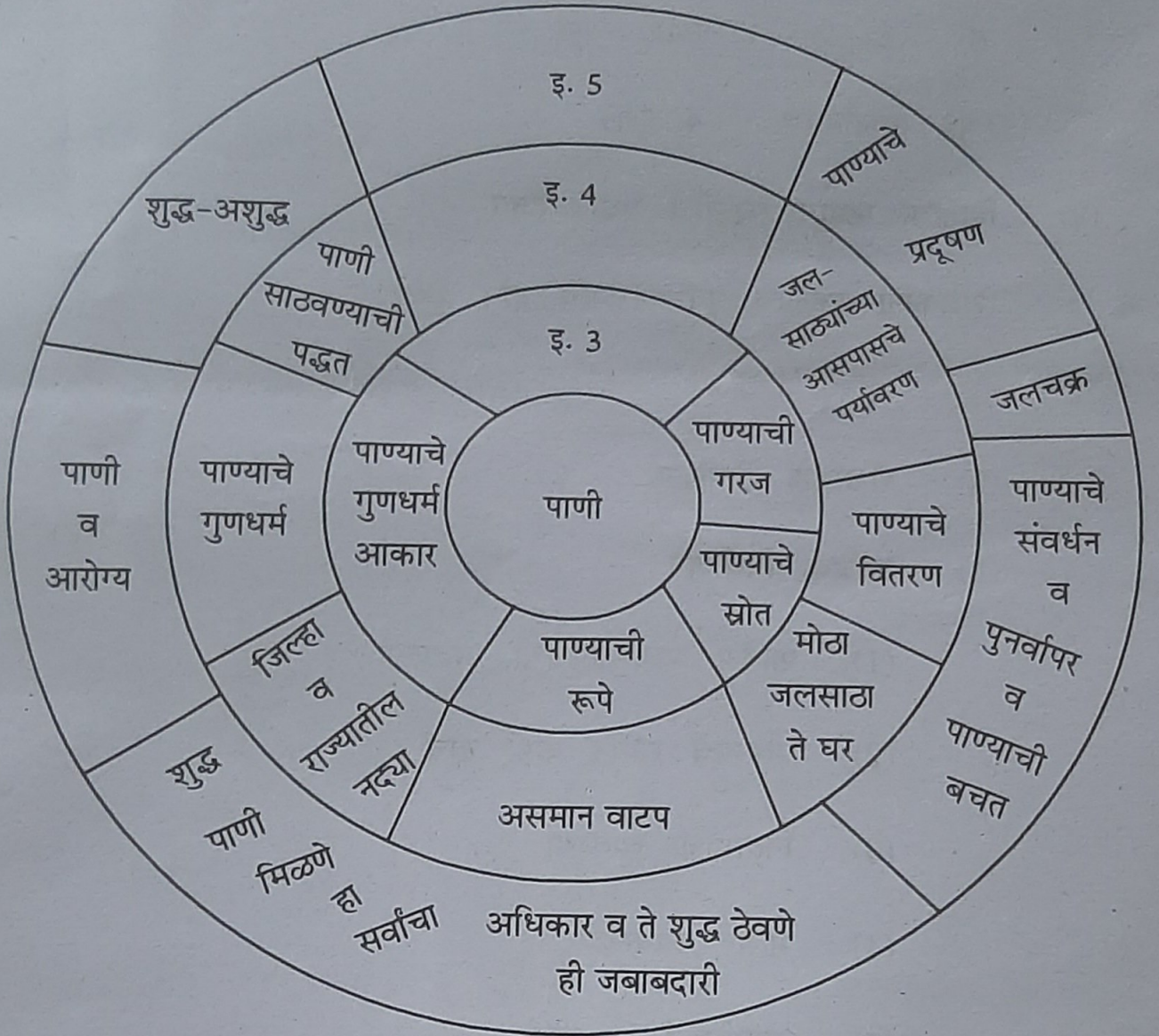
(प्रत्येक मुद्द्याला - 1 गुण - एकूण - 3 गुण)

4. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा :

- (1) समकेंद्र पद्धत म्हणजे काय ? व्याप्ती, आकृती, उदा. व्याख्या - पाठ्यक्रमाचा घटक तोच राहून त्याची व्याप्ती इयत्तानुसार काठिण्यपातळीत वाढत जाते. त्यास समकेंद्र पद्धत असे म्हणतात.

4

उदा. पाणी

(व्याख्या - 1 गुण, उदा. - 1 गुण, आकृती - 2 गुण स्पष्टीकरणासह)

(2) पर्यावरण संतुलनासाठी मानवी प्रयत्न पुढीलप्रमाणे :

4

- (1) Reduce - वापर कमी करणे
 - (2) Reuse - पुनर्वापर करणे
 - (3) Recycle - पुनर्निर्माण
 - (4) Reserve - राखून ठेवणे
 - (5) Restrict - बंधन आणणे
 - (6) Replace - पर्यायी वापर
- (मुद्दे स्पष्टीकरण - 4 गुण)

(3) शिक्षक म्हणून सहलीचे पूर्वनियोजन -

4

शिक्षकांनी सहलीचे पूर्वनियोजनाचे दोन प्रकार :

- (1) तांत्रिक नियोजन
 - (2) शैक्षणिक नियोजन.
- (1) तांत्रिक नियोजन -
- (1) शालेय व्यवस्थापनाची परवानगी
 - (2) प्रवासाचे साधन कमी खर्च
 - (3) निवासाची व्यवस्था
 - (4) भोजन व्यवस्था
 - (5) सहलीसाठी परवानगी
 - (6) आर्थिक नियोजन.

2

(2) शैक्षणिक नियोजन -

2

- (1) विद्यार्थ्यांना सहलीचा हेतू समजावून सांगता
- (2) निरीक्षण करतांना कोणती खबरदारी घ्यावी
- (3) भूगोलात स्थळसंदर्भात नकाशा
- (4) शिक्षकांनी सहलीच्या ठिकाणाची सविस्तर माहिती मुलांना द्यावी उदा. रेल्वे, पथमार्ग, इ.
- (5) भौगोलिक सहलीचा अहवाल कसा लिहावा याविषयी मुलांना मार्गदर्शन

(तांत्रिक नियोजन - 2 गुण, शैक्षणिक नियोजन - 2 गुण)

(स्पष्टीकरणासह)

किंवा

सातत्यपूर्ण सर्वकष मूल्यमापनाची वैशिष्ट्ये -

2

संकलित मूल्यमापन साधनाचा वापर-

सातत्यपूर्ण सर्वकष मूल्यमापनाची वैशिष्ट्ये :

- (1) विद्यार्थ्यांच्या अंगी कोणते गुण आवश्यक ?
- (2) आकारिक व संकलित मूल्यमापन
- (3) वर्षात चार वेळा आकारिक व दोन वेळा संकलित
- (4) विद्यार्थ्यांचा बुडालेला अभ्यासक्रमाची जबाबदारी.

- (1) तोंडी परीक्षा
- (2) बाह्य परीक्षा
- (3) सत्रांत परीक्षा
- (4) प्रात्यक्षिक परीक्षा
- (5) सर्जनशीलतेसाठी कसोट्या
- (6) अभिवृत्ती शोधिका.

(वैशिष्ट्ये - 2 गुण, साधने - 2 गुण स्पष्टीकरणासह)